

İSTİKLÂL

Üçüncü yılımızda

Su nushasından „İstiklâl“ üçüncü yılını giriyor. Fakat sekile iki yaşını dolduran gazetemin hakkı ömrü bundan fazladır. O, okurlarımız bildiği gibi, kendisinden evvel Millî Azerbaycan Nesriyatı tarafından çıkarılan, mevkut ve gayri mevkut, eserlerle kendine erişilmek için gidilen idealları yorulmaz yolcusudur. Bu bakımla, „İstiklâl“, Azerbaycan'ın çalınmış istiklâlini geri almak yolunda cehteden idealist neslin, muhacirlik seraiti içerisinde, ideolojisini yaygın mes'ul bir organ olmak üzere, iki değil, on iki yaşındadır.

Aldatıcı şarkılara meydana çıkarak, kendisine Sark'ın ve millî kurtuluş hareketlerinin dostu ve rehberi süstitini veren bolşevizim, rus emperyalizminin veresiye, yeni neviden bir istilâ ve istismar kuvveti olduğunu, ilk defa olarak, Yakın Sark'ta anlamlı bir dilde işyaya başlayan nesriyat, bundan 10-12 yıl evvel İstanbul'da tesis ettiğimiz nesriyatı. Beş-altı mevkut ve yirmiyirmi geçen gayri mevkut eserler nesriye, haddi zatında, Azerbaycan davasının bayrakdarlığını yapan bu nesriyat, aynı zamanda bir taraftan komünizm, diğer taraftan da kızıl rus emperyalizmine karşı millî menfaatları birleşen bütün milletlerin davalarına tercüman oluyordu.

Kadra uğramış bir Türk Cümhuriyetinin davacıları olarak, ilk sırada Türk dünyasına hitap eden bu nesriyat, pek tabii olarak, sade Azerbaycan'ın değil, Azerbaycan gibi, umumî düşmanın darbelerine maruz kalan diğer bütün Türk illerine bilhassa ehemmiyet veriyordu. „Yeni Kafkasya“nın ilk yıllara ait cilleri esir Türk dünyasının tamnımsı liderlerinin imzalarıyla bezemiştir.

Azerbaycan, Kafkasyalı Cumhuriyetlerden birisidir. Siyasî mukadderatı komşularıyla bağlıdır. Tecrübe, bu milletlere, halâs ve istiklâlin ancak bir arada olmak suretile mukadder olduğunu öğretmektedir. Azerbaycan nesriyatı öteden beri bu Kafkasya birliği fikrini yaymış, Kafkasya Konfederasyon şiarını benimsemiştir.

Düşman kuvvetlidir. Ona karşı bütün kuvvetleri birleşmeli, zülmündeki bütün milletler arasında, mümkün olduğu kadar, anlaşma, tanışma, beraber çalışma ve birleşme vassatları hazırlanmalıdır. 160 milyonluk bir kütle. Rus kuvveti hesabına koyulan bir rakam. Fakat bu rakam hiç te bir küllü değildir. Bu, tek bir milleti değil, bir çok milletleri ifade eden bir ölçüdür. Bunun yarılardan çoğunu rus olmayan milletler teşkil eder, ki her an kendilerini rus boyunduruğundan kurtarmak fırsatını bekleyip duruyorlar. Başlıca unsurlarını Ukrayna, Kafkasya ve Türkistan halkları teşkil eden bu milletler arasında organik bir mücadele bağlılığı yaratmak nesriyatımızın her zaman yaydığı fikir olmuştur.

Nesriyatımızın muvaffakiyeti nesbetinde, celbettığımız, aleyhtar düşman tesebbüb ve intrikaları neticesinde, iki yıldan beri, Berlin'de çıkan „İstiklâl“ iste bu yol üzerinde yürüdüğü, „Yeni Kafkasya“, „Azəri Türk“, „Odlu Yurt“ ve „Bildiriş“lerin işini devam ettirmiştir. Burada, okurlarından ve mücadele arkadaşlarından gördüğü rağbetten, orada, vatanına musallat olan düşman safları ve matbuatında uyandırdığı hiddetten aldığı zevk ve kuvvete üçüncü ve on ikinci yılın girerken, gazetemin namına, bazı noktalar üzerinde durmak isteriz:

Her şeyden evvel sünu ehemmiyetle kaydederiz ki — Türkiye'den uzaklaştırılmakla Azerbaycan davasının kısılmaz sesi orada eskisi gibi esilmektedir. Sonra memnunuz ki, bundan on yıl evvel olduğu gibi, yalnız değiliz; Mahkûm Türk illerinin davasını koruyan arkadaşlarımız vardır: Berlin'de Türkistan istiklâl dava-

Azerbaycan'da vaz'iyet

Stürgümler devam ediyor

Astara muhabirimizin Birinci Kânun ortalarında memleketten aldığı mevsk malâtına aşağıya dercediyoruz: Memleketten stürgümler devam ediyor. Stürgümler: muallim, muharrir, sabık ordu mensuplarından, köylü, asker, herkeste ve hemen umumiyetlerle Azeri Türkleridir. Stürgümler bilhassa Sibirya'nın „Osoli“ ve „Vişire“ gibi mahallerinde toplanıyorlar.

Osoli'de hâl hazırda 12.000 mahkûm vardır, ki bunlardan 700-ü kadimdir. Vişire'de bulunanlar arasında Azerbaycan'ın genç ahlîmlerinden Atababa Musahani dahi vardır. Osoli'de olanlar „Himstroy“ denilen kimya işlerinde çalıştırılmaktadır. İş iki nöbete yürütülüyor. Mahkûmlar mevkut ve hemen umumiyetlerle Azeri Türkleridir. Stürgümler arasında tercümanlık işlerine mahkûmları kabul etmiyorlar. Her iki buraya 500-e kadar mahkûm getirilmektedir. Bâzen buradan mahkûmlar

devam ediyor 5.000-lik kafilde halinde başka menfalara sevk olunmaktadır.

Vişire mahkûmları Moskva G.P.U.-sundan 70.000.000 (yetmiş milyon) murab. metro meşe hazırlamak emrini almışlardır. Mahkûmlar günde 16 saatın 18 saata kadar çalışmaktadır. Buradaki 80.000 mahkûmun yüzde kırkı Azeri, Türkmen, Özbek, Osetin, İnguş, Kabardaylı v. s. Kafkasyalıdır.

Gerek Vişire'de, gerekse Osoli'de zeherli kaz imal edilmektedir. Ural, Sibirya, Solofki ve Kamçatka menfaları 1932 ve 1933'de 16.000.000 mahkûm görülmüştür.

Solofki'deki mücahillerimizden acı haberler alınmaktadır. Orada aç olarak 16 saat çalıştırılıyor. Acından, rejimin gayri insani olmasından, iklimi şeraitinden ve vahşet sisteminden mahkûmların çoğu kırılmaktadır. Aynı hal Ural ve Sibirya menfalareden dahi müşahede edilmektedir.

Mahkûmlar sinek gibi mahvoluyor. G.P.U. hastaları ilaç bile kullanmayı yasak etmiştir.

Ukrayna'da milliyetçilik

„İzvestiya“ gazetesinin 31 Birinci Kânun tarihli nushasında yazıldığına göre, Sovyetler Merkezi İcra Heyetinin içiminde Melofotov nutku üzerine söz söyleyen natiklardan Zatonski, Ukrayna vaziyetinde bahsile, eztime demiştir ki:

„Ziraat komiserliğine mensup bir profesörün meydana attığı „nazariye“ yüzünden köylüler ekin işlerinde imale kapılmışlar, neticede her bir hektar topraktan ancak 10 sentner mahsul alınmıştır. Bu düşman „nazariye“ ise, traktorlar için yeni usul ekin vasıtalarının zararlı olduğunu iddia ediyor, bu yolla ekin yerlerini yabancı bitkiler tarafından harap olmasını dava edi-

yormuş.

Maarî komiserliğinde ise Zaporoj kahramanları hetmançılar ideolojisi olunuyormuş. El altından yapılan propagandada deniliyormuş ki: „Şimdi Ukrayna'nın her şeyi — hem erzağı, hem kömürü, her fabrikaları vardır; kendi başına yaşaya bilir — buna göre de Sovyetler İttihadı'ndan çıkmalıdır.“

Hakkı Ukrayna dili bile bu ayrımla aktarılmış için kullanılıyor. Rus dili ile Ukrayna dili arasındaki benzeşimleri sinî surette bertaraf olunuyor. Bir nevi kırkçık ülküsü yayılıyor: Kafa „taslaklarını“ „feme“ yurdularak olgünmesi üzerine „aşil islavlar“ın Ukraynalılar olduğu iddia olunuyor.“

Japonya hazırlıyor

Diplomasi işlerinde bilgiçliğine tanınmış Fransa gazetecilerinden Henri de Korap „Matin“ gazetesinde çıkan bir makalesinde Tokyo'dan yeni gelişmiş bir diplomatın öğreterek yazıyor ki:

„Japonya Sovyetlerle kendi arasında çıkacak ihtilafa başla devletilerin karşıcağı ihtimalinden kat'i surette endişe ediyor. Birleşik Amerika Cumhuriyetleri kenarda kalacaklardır; çünkü bu suretle Avrupa'daki

siyasî ve iktisadî vaziyet bir derecede kadar yüngülleyecektir.

Bütün bu malahazalara rağmen, Japonya gece yubanyorsa, sebebi, harp açmak için, kendisinin daha temamlı hazır olmadır. Japonya'nın hava kuvvetleri istediği derecede kuvvettile değildir.

Tokyo'da harbin çıkacağına zaruri görüyorlar ve kendilerini temamlıe hazır hissedince hemen işe başlayacaklardır.“

sim tervec eden „Yaş Türkistan“la Edil-Ural istiklâlini müdafaa eden „Yana Millî Yül“. Beş yaşlarını bulan bu refiklerimizle birlikte, Romanya'da Kırım davasının organı olarak, çıkan „Emel Mecmuası“nın Azerbaycan davası hakkında gösterdikleri tevaccüb ve arkadaşlığı bizi en ziyade zevklendiricek bir sekkiledir. 28 Mayıs, Azerbaycan istiklâlinin ilan olduğuna günü bu refiklerimiz rus istilâsından kurtulmak için çarpışan bütün Türklerin müsterek bir günü olarak telakkî edilir, ki bu, hiç şüphesiz, samimilik ve bağlılığın en büyük bir nişanesidir.

Kafkasya birliği sahasında, öteden beri nesriyatımızda yer bulan fikir „İstiklâl“de daha fazla kuvvet bulmuştur. Şöyle ki sütteillerinin milhîn kısmını bu me'seleyle ve Kafkasya Konfederasyonu şiarının istikrarına ayıran gazetemin bu şiarını „Kafkasya İstiklâl Komitesi“ şeklinde ortak bir teşkilâta ve fransızca „Promete“ gibi organa malik olduğunı memnuniyetle görür ve ister ki Kafkasyalıların arasındakı bu birliğe çalışmak daha ziyade genişlesin ve daha ziyade organik bir sekkil alarak, ötedenberi beklenen Konfederasyon misakının ilânı ile taclansın.

Türklik cephesi ve Kafkasyalılık sahasında vaziyet bu sekkile olduğu gibi, Rusya mahkûm milletler cephesinde de iki yaşında „İstiklâl“ on yıl evvelki arkadaşlarından daha me'suttur. Okurlarımız bu milletlerin „Promete Cemiyeti“ dahilinde birleştiklerini bilirler. Azerbaycan, Gürcistan, Simali Kafkasya

Türkistan, Ukrayna, Edil-Ural, Kırım ve saire gibi millî teşekküller arasında manevî tesânüt ve ortak mücadeleye birliğine vassıla olan bu Cemiyetin umumî düşmanına karşı daha kat'i ve radikal surette hareket edebilmek üzere genişlemesi candan özlediğimiz gaydirdir.

Hadiselerin bizi bu gayeye doğru yaklaşırmakta olduğunı burada kaydetmek isteriz.

Evvel, Türklüğün eski düşmanı, boyasını değişmiş rus istilâsına karşı ölim-dirim gavgasına girmiş kardeş Türk illeri, komşu Kafkasya milletleri ve felaket yoldaşı diğer milletlerle beraber hürriyet ve istiklâl yolunun yolcusu bulunan milletimizin yılmak bilmeden mücadelesine bayrak olmak vazifesini üzerine almış bulayan „İstiklâl“, vatansever bütün Azerbaycanlıların yardım ve tevaccüllerine güvenerek vazifesine devam ediyor.

Yeni yıl münasibetle yazdığımız başmakedale, beynemilâl cihan vaziyetini talih ederek, bütün dünyayı iztirap içerisinde bırakan tezzat, herhañgi bir aksiyonla halledilirse, milliyet me'selesinin şu sırada kat'i rol oynayacağına muhakkak olduğunı kaydederek, demiştik ki: — hak verilmez, alınır! ...

Mukaddes hakkımızın alınması için sade yazı yetmez, milletin canlı ve micahit kuvvetlerinin bir araya gelerek hamle göstermesi lâzımdır.

Bu münasibetle de daha işaret etmek istediğimiz hakikat iste bu hakikattir!

M. E. Resul-zade

Sovyetlere karşı İngiliz-fransız alman birliği

48-nci nushamızın baş makalesinde „Daily Mail“ gazetesinin sahibi ve baş muharriri Lord Kotherner'in Sovyetlerin tahkimî haklarına yazdığı bir makalesinden bahsedülmüştür. Lord Kothernerin 26. 11. 1933 tarihli „Daily Mail“de çıkan bu pek mühim makalesi elimize geçtiğinden, okuyularımıza tenvir maksadına, istisade ediyorum. Lord Kothernerin makalesinde diyor, ki:

„Alman başşevkeli M. Hitler geçen hafta bir Fransız gazetecisine demiştir, ki: „Eğer Fransa ile İngiltere arasında bir ittirik aktı tasavvur olunursa Almanya bu ittirikin vücudu gemesine memnuniyetle karşılık verir.“ Bu sözler Garbi Avrupa'nın sulhu için harbi umumden beri yapılan en kavi tavahuttur. Eğer bu yolda bir ittirik yapılacak ve Almanya dahi bunu kendi rızasile kabul edecek olursa, Garbi Avrupa'nın sulhu ve küsulemeti granit bir temel üstüne kurulmuş olacak, Garbi Avrupa'da harp korkusu tamamen zail olacaktır.

Versay müahedesi sulhun daimi bir zammın olmak üzere tesis edilen Cemiyeti Akvam'ın illas ettiği güneş gibi meydandadır. Sonradan Cemiyeti Akvam müstakim tesir ve nitazına teyyin için Kellogg misakı, Lokarno misakı ve Dörtler misakı gibi bir çok misaklar aklı ve ilâve edilmiştir.

Bu vesikalardan çokluğu, bunların ne kadar az emniyet ve itimat telkin ettiklerini isbata kâfidir. Bunların cümlesinin şurut ve kuyuda başı olmak gibi noksanları vardır. Fakat İngiltere ile Fransa arasında yapılacak bir ittirik Avrupa'da yol açacaktır. Böyle bir ittirik yapıldıktan sonra Fransa ve İngiltere hükümetlerini, Almanya'yı vâsi miykasta müsaadatta bulunmalarına imkân hasil olacaktır. Bu devletler böylece birbirlerinden emnin olduktan sonra Avusturya-Macaristan emperatorluğunu istihlâf eden devletlerin hudutlarını da vâsi miykasta tasahih edebilecekler.

İngiltere ile Fransa arasında husule gelecek ittirik çok ehemmiyetli başka bir netice doğuracaktır. Almanya'nın arazi talepleri, Garbi Avrupa'ya zarar getirmeyecek ve bilâhik çok faydalı olacak bir tarafta, yani Şarki Avrupa'ya çevrilecektir.

Almanya'daki milliyetperverlerin tükenmez kuvvet ve gayret menbaları taşacak saha arıyor. Almanya'daki millî-sosyalist hükümeti Garbi Rusya'nın nüfusu seyrekle olan havasından mahreç istiyor. Almanya'nın böyle bir temayülünde Garbi Avrupa için bir tehlike görüyorum ...“

Almanya'daki Nazilerin cebir ve şiddet hareketleri hakkında İngiltere'de pek mübalâğal maldemat nesredilmişdir. Halbuki 67.000.000 nüfuslu bir milletin geçirdiği esaslî inkılâpla insanca vuku bulan ziyatı, Filistin'de yabancılara bir millete yurt temin için Araplarca yapılan cebir ve şiddetin bais olduğu zayıftan daha azdır.

Almanların Rusya'ya doğru ibisatı Lehistan'ın daima mevcut olan şartkati tehlikeden muhafaza edecektir.

Malumdur, ki 1920 tarihinde kızıl ordu Varşova'nın kaplarına kadar dayanmıştı. M. Hitler iktidar mevkiine gelindiğinden beri Almanya ile Lehistan arasındakı münasabet gitliçe iyileşiyor.

Bir defa Almanya garbi Rusya'da istediği araziye alacak olursa Leh koridoru meselesi kolaylıkla halolunacaktır. Kideronun şimal kısmını Almanya'ya जोड़ने mümkün Alimanya dahi Memel üzerinden Lehistan'a denize ve bir mahreç temin edebilecektir. Bundan başka Odessa limanını Lehistan'a açarak bu devlete Karadeniz dahi bir mahreç verebilecektir.“

Gök bayraktan al bayrağa

Anadolu ajansı Peşevâr'den aşağıdaki telegraf nesriyodur:

Kurtulan ve hükümeti kurulan Şarki Türkistan'ın gök bayrağı aziz Türkiye'nin al bayrağına hürmetle selamlar, yıl başını kutlular ve yeni senenin bütün dünyaya mutlu olmasını diler. Şarki Türkistan Başşevkeli namına: Dr. Mustafa Ali

Türküstanlı bir gencin büyük muvaffakiyeti

(Bilgi sahasında bir buluş münasebeti)

Türküstanlı Türklerden Dr. Ahmetcan İbrahim Bey Berlin yüksek teknik mektebinin madenler fakültesini bitirdikten sonra buradaki „Preufische Geologische Landesanstalt“da kömür (karbon) devrine ait mühim bir keşifte bulunmuştur. Bir buçuk yıllık araştırma sonunda kömür içerisinde bulunan ve gözle görülemeyen tabiatın harikalarından iyi bir örnek ortaya koymaya muvaffak olmuştur.

Mikroskopla uzun araştırmalar neticesinde taşkömürün ekseriyetle nabalardan hüslu geldiği bundan yüz yıl kadar evvel anlaşmış ve tesbit olunmuştur. Kömür devrindeki bu nabalardan o zamanki iklim şartlarına göre, pek çoğu çiçekler vastasıyla çökmekte olan zamanımız nabalardan farklı olarak, tek hücreli isporlarla (Spore) tekessür etmiştir.

Geçen yüz yıl sonlarında taşkömür içinde isporun bulunduğu keşfolunmuş ise de, bunu tabii haline meydana çıkarmak, üzyiyeini tetkik etmek o zaman üsulları ile mümkün olamıştır.

„Schulz'sche Gemisch“ adile fen sahasında maruf katğı (halita) bulunduktan sonra kimya yolu ile isporun kömürden ayrılabilceği bilinmiştir.

Kömür ve petrol mütahassısı Prof. Dr. Potonye yanında çalışan Ahmetcan İbrahim Almanyana Ruhr mntakası kömürlerinde isporlar üzerinde araştırmalarda bulunmuş ve tetkiklerini neticesini Prof. Potonye ile birlikte matbuata çıkarmıştır. Doktora tezi halinde fen sahasına koyduğu kitabında Ahmetcan İbrahim temamen yeni olarak bulundu güzel tabiat yaratılış örneklerini izah ettiği gibi, birinci olarak bu sahada sunulmuş bir sistem yaratarak ispor araştırma usulunun fen bilimi almasına temel kurmuştur. Bundan başka ispor preparatları (mıshahazatı) hazırlamak için ayrıca bir usul da vücuda getirmiştir.

Ahmetcan İbrahim'in bu büyük muvaffakiyeti Avrupa ve Amerika bilginlerini nazari dikkatini celp ederek her taraftan gelen yazılarına takdir edilmiştir.

Bir Türk gencinin Avrupa bilgi meydana kazanmış olduğu bu serelli mevkinden iftiharla bahsederken, pencesinde düğün Türk yurtlarını inlemekte olan Türk dünyası ruhuna hakkında bir kaç satır yazmaktan geçemiyeciğin.

Türklüğü imha için alpaka vastalarda müraacaattan geri durmayan düşmanlarımız akıla sıratca bayağı iftiraları arasında Türkün yaradığı değil, yıkıcı ve kabiliyetsiz bir zümre olduğunu iddia ve isbatla çıkmışlardır. Cihan medeniyetinde Türk deha ve zekâsının yarattığı harikaları körkörüne inkâr eden yeltenen bu beyinsizlere cevap ola-

rak, geçmişten sarfınazar, son on yılı önlere koyalım.

Türklük nasıl bir deha ve kuvvetli yaratma kudretine malik olduğunu, cihan hayrette bırakan inkılaplarla bir kerre daha isbat ederek, düşman yalanlarını hurafat sipirleriyle tenekelerine atarken, kızıl rus emperyalizmi türklüğe olan düşmanlığını ypranmış, paslanmış üsullarla devam ettirmektedir.

Bu cümleden olarak bir zaman Taşkent universitesi tip cemiyetinin fikrini neşreden „Meditsinskaya Misl“ mecmuası Türkistan Türk çocuklarının istidat, zekâ, mahirlik itibarile rus çocuklarından 2—5 derece aşağı bulduklarını psikolojik denemelerle isbat etmeğe uğraşmıştır. Şövinist kızıl profesörleri bu gülünç denemeye sevk eden Türk neslinin ruslardan her cihette üstünlüğü ve gelecek korkusundan başka bir şey değildir.

Kızıl kabûs altında inlemekte olan Türk ölkelerinin her birinden cellatlerin önlere yıkıldıkları maniaları, çektikleri setleri Türk azim ve metanetle evretmeklerine, ayaklarını vurulan devre prangalarını kırarak bütün alemine sıyrılan gençlerin büyük muvaffakiyetlerini sevinç ve gururla görmekteyiz.)

Bu gün Türkiye'de, Avrupa'da bilgi ve marifetin en son silahlarla kusanmış iktidarlı muayyen murreli (hedefli) yüzlerce Azerbaycan, Türkistan, Edil-Ural gençleri bulunmaktadırlar.

Buhara ve Türküstan'dan Almanyaya gönderilen talebeden çoğu kızıl rusların ürüki tehdit ve hiyulerle geri dönmek mecburiyetinde bulunmuş ise de, kalan kısmın her türlü zahmete katlanarak mirresine erişmek için sarılsamz bir sebatla çalışmış, dedimmiş ve muvaffak ta olmuştur.

Orta derecedeki ihtisas mekteplerini bitiren bir çok kabiliyetli gençlerden başka doktoralı ve diplomalı hanımlar, doktoralı ve diplomalı ziraat mühendisleri, elektrik ve maden mühendisleri, mimarlar, iktisat doktoralı, kimya mühendisleri ve tabipler yetişmiştir.

Bu, mahvedici kızıl rus boyunduruğu

*) Ahmetcan İbrahim Bey de Türküstan istiklâlinin temeli; bir bilgi ordusunun vücude getirilmesile kurulacağı kanaatında bulunan gençlerden biri olup 1922-de Taşkent üniversitesinde talebe iken bu yolda bir hareket meydana getirerek köylerden şehirlere, şehirlerden büyük şehirlere, buradan Azerbaycana Türkiye'ye Avrupa'ya talebe çıkarmak yolunda pek çok yararlıklar göstermiştir. Almanyaya gelen Türküstan okulu koyacaktır.

Tadil edilen eserler

Sovyet hükümetinin, bütün gayretine rağmen, arzu ettiği şekilde yeni bir proletar edebiyatı yaratamadığı malumdur.

Bunun için milli devrin kadrosu ile bu devrin eserlerinden istifadeye şâyemektedir. Dram sayesinde gerek Cafer'in, gerekse Hüseyin Cavî'le Mirza Celî'nin bir çok eserleri, hatta Sovyet devrinde yazılmış eserleri men'edilmişdir.

Mesela, Cafer Cabarlı „Yaşar“dan itibaren „soyvetleşmiş“ addolunuyor. Onun „Aydın“ ve „Oktaç“ gibi eserleri çoktan listeden silinmiştir.

Mirza Celî'nin „Ananın Kitabı“ ve „Ke-mancaç"sile Cavid'in „Peygamber“i ve „Topal Teymur“u dahi aynı akibete düşür olmuştur.

Cafer'in „İntikâl devrine“ ait eserlerinden „Od Gelini“ ise muharrir tarafından büyük tadilatla tabi tutularak yeni bir şekle salınmıştır. Bu şekilde beğenilen „Od Gelini“ Bakü Dram Tiyatrosu repertuarına kaydedilmiştir.

Cafer Cabarlı'nın „1905“ eseri de kendisi tarafından tadilatla uğratılmıştır.

Musiki sahasında ise yeni hiç bir şey „Od Gelini“ ise muharrir tarafından büyük yaratıyama bolşevikler Üzeyir Beyin yeni eserlerinden başka eski eserlerini de tadilatla tabi tutuyorlar. O cümleden olarak „Arşın Mal Alan“ opereti, Üzeyir Beyin de iştrak ettiği bir heyet tarafından „tamir“ edilmeğe başlanmıştır.

altında ezilen Türküstan Türkünün Almanya'da kısa bir zaman zarfında gösterdiği istidat ve meharret örneğidir. Türküstan'da ve komşu kardeş yurtlarında pek yakın zamanda doğacağına derin inananmış olan istiklâl güneşi parladığı anda onun feyizli nurunu altında Türküstan ve Türk bilgi ordusunun rakamları da binler, onbinler bulacaktır.

Kızıl rusluk istediği kadar istidatımızda, maharetimiz inkâr etsin, elinden geleni meharrete bilgi bayrağına dört elle sarılan gençlerin yollarını bağlamağa çalışsın; bilgi tadım almış, istiklâlna susamış Türkün tuğyanı önüne geçemiyecektir.

Abu Alisina, Uluk Bey, Nevai ve başka dahileri yetiştiğin Türküstan toprağı ve diğer Türk toprakları da konyunda beslediği cevheri yobaltmamıştır. Bunlar da Türkiye toprağı gibi gene dahiler, kahramanlar yetişirecek ve büyük düşmanı rusluğa karşı koyacaktır.

A. Ezel

İşçi birlikleri

İşçi birliklerinin vazifesi, malûm olduğu üzere, işçileri iş sahaplerine ve fabrikatorlara karşı himaye etmek, işçilerin maddi ve manevi raketalarına çalışmaktır.

Sovyet seratinde bu işçi birlikleri, vazifelerini ita ede bilecek için, daima komünist tırkası ve Sovyet hükümetine çarpmış mecburiyetinde kalmışlardır. Çünkü onlara devlet, emekle sermaye arasında münasebatı tanzim eden ve memleketin içtimai ve iktisadi ahenğini koruyan, adaleti yayan bir kuvvet haunden çıkarık bizzat kapitalist tahtına oturmuş ve her komünist bir istismarçı muhtekir rolunu oynamaktadırlar. Sovyet hükümeti işçilerin kuvvetini kırmak ve onları birer köle haline sokmak için işçi birliklerini de komünistlere verdi. bu vaziyette bu birlikler ne yapıyorlar?

Bu soruya Azerbaycan komünist tırkası umum kâtabi Ruben, Bakü'da 1933'de görüşleri nutkunda („Bakinski Raboçı“, 12. 8. 1933) şöyle cevap veriyor:

„İşçi birliğinde oturanlar işçiyi hiç düşünmüyor, yalnız kendilerini düşünüyorlar. Önünde çok meraklı bir vesika vardır. Bu da Azerbaycan işçi birlikleri merkez heyetinin kararlarıdır. Bu heyette „mükâfat ve ikramiyet“ gibi meseleler halediyorlar. Bu mükâfat ve ikramiyeler, ne zannedersiniz, kime veriliyor? Eyi çalışın ameleyle mi? Hayır! Oturmuş içtima ediyorlar ve oturmak için kendi kendilerine mükâfat ve ikramiyeler veriyorlar. İçtimain mazbatası aynen zikre değer:

„Azerbaycan işçi birlikleri merkez heyetinin 20 Nisan 1933 tarihli ve 17 numaralı mazbatasından:

Heyet, kendi idare âzâlerinden Kırdıyanof'a, Saakof'a, Lunin'e Lifsits'e, bolşevikce faaliyetlerine karşı, bir ay maaşları miktarında mükâfat verilmesine karar veriyor...”

Mazbata uzun, mükâfat alanların listesi de devam ediyor. Tuhaftı şu, ki teklifi yapan da mükâfatı alanlardan biri Lunin'dir.

Ruben mazbatayı sonuna kadar okuduktan sonra ilâve ediyor, ki:

„Zannedersen fazla izahata lüzum yoktur. Yunus kaydedeceğim, ki işçilerle işçi birlikleri arasında hiç bir rabta kalmamıştır. Herkes kendi başına. Fabrikalara amele kontrolsüz, teşkilatsız bir haldedir. Fabrikaların hiç birinde işçi birliklerinden nam ve nizam yoktur. Amele istediği zaman işi bırakıp giden, Bir fabrikada 55.000 saatlık işidiren 17.000 saatını teğahlar işsiz durmuştur. Bu hemen her fabrika için söylene bilir.”

Azerbaycan komünist firkasında

İkinci Kânun ayının 26-nda Sovyet Cumhuriyetleri Birliği komünist firkasının 17-nici kurultayı açılacaktır.

Taradışyon şöyledir:

Her kurultaydan evvel, komünist firkasının umumî temizlik yapılır. Firkanın „ana hattından“ eğilenler, yoldan çıkanlar, muhalifite geçenler, sukutu hüyle kapılanlar, sınıf düşmanlarına uyanlar, yerli milliyetçilik „hastalığına“ tutulanlar, gözden perde asanlar v. s. v.-ler dışarı atılır.

Komünist firkası sıralarında Stalin'e „aldınmez“ itaat eden emberler kalır.

Fakat bundan evvel bir ameliyat daha vardır, ki o da yoklamadır. Bu yoklamalar „komünizm tâlimi“ adı altında gider. Her yerde fırka mektepleri, fırka dernekleri faaliyete geçer. Komünist üniversitelerinden diploma alan kızıl derişler, ellerinde Stalin'in „Leninizim esasları“ olduğu halde, komünistlerin malûmat ve seviyelerini yoklamaya başlarlar.

Lâkin iş bunlarla da bitmez. Yoklamalar „temizliğe“ bir hazırlıktır. Temizliği ise kaza, vilayet ve ayrı-ayrı „millî cumhuriyet“ ve „millî eyaletlerin“ kurultayları takip eder.

Bütün bu etaplardan geçdikten sonradır, ki umum Sovyetler kurultayına gidilir. Yani, Moskva'da maniken gibi yalnız parmak kaldırdı indirecek ve rusların her bir arzusuna boyun eğecek, ses çıkarmayacak „sadek Stalinçileri“ tedarik etmek için resmi ve gayri resmi her bir tedbir alınacaktır.

Her yerde olduğu gibi, bu „ihtiyat tedbirleri“ Azerbaycan'da da alınmıştır.

Fakat hazırlığın yoklama devrine başlamadan, Azerbaycan komünist firkası sıralarında bir tashiye ameliyatına ihtiyacı duyuldu. Köy komünist teşkilâtlarının, kolhoz ve köy sovyetlerindeki ekincilerle el-bir

olarak M. T. S.-ler yanındaki siyasi bürolara karşı cephe almamak, merkez komitesi ziyaset eden Kuben'le marakaba heyeti reisi Bogdanof'u hareketle getirdi. Kaza komünist teşkilâtları „korkulu unsurlardan“ temizlendi.

Fakat görünüyör, ki çürüklük aşpadın yukarıya kadar bütün teşkilatı bürümüşür. Ona göre Azerbaycan komünist firkası merkezinden ikinci kâtiplerden sabık maarif komiseri Ağa Sultanof'la gene merkez komitesinin ikinci kâtiplerinden Mehmedof Maksut vazifeden ihraç edildi. Hatta, merkez komite âzâlerinden A. Mahmutlu firkadan bile atıldı.

Ruben, kendine muavin kâtip olarak Gulbis'le Kudriyavtsefi aldı. Azerbaycan komünist firkasının merkez heyetinde bir şeyler çerksayn ettiğine delail eden bu tedbirler hiç bir şeye yaramadı.

Birinci Teşrin ayında başlayan yoklama bu gayri tabii teşkilâtta hâkim olan ruhu göstermeğe kâfi geldi.

Umumi fırka tâlimi denilen bu yoklama günün ayn 13-nde başlamıştır ve, gazetelerinde yazdığına göre, baş tutmuştur. Mesela: Bakü'nun Orjonikidze adına olan 80 dernek mntakasında 2.000 komünist için per denek açılacaktır. Bunların 29-u Türklere, 6-si ermenilere ve 45-i ruslara mahsus idi. Fakat bu derneklerden yalnız 40-rus derneğide tâlim ıora edilmiş ötekilere kimse gelmemiştir. Bu nahiyeden başka diğerlerinde de aynı vaziyet görülmüştür. Balahna nahiyesinde 1.000 komünistten ancak 130-u derneklerle devam etmiştir.

Yoklamanın ikinci devresi Birinci Teşrin ayının 23-nde başlamış, bolşevikler için daha acı neticeler vermiştir.

Mesela: Vorosilof adına olan petrol mntakasında 105 dernekten ancak 44 tanesi,

petrol filousında 45 dernekten 25-i, Orjonikidze mntakasında gene 73 dernekten 43-ü, Cerjinski nahiyesinde 40 dernekten ancak 19-u çalışa bilmiş, sair mntakalarda hiç çalışmamıştır.

Birinci Teşrin ayının 25-nde ise yoklamanın gidışı hakkında tafsilat neşredilmesine lüzum görülmüştür.

Biz yalnız Bakü komünistlerinden bahsediyoruz. Bunun da sebebi bellidir. Bakü komünistleri bütün Kafkasya komünistlerinin bile avangardı, bütün Azerbaycan „proletaryatının“ yol gösterici addolunur.

Azerbaycan'ın başka yerlerinde komünistlerdeki ruhtan bahsetmeğe lüzum bile yok. Çünkü onlar Bakü zehrinde daima muhalif sanılmaktadırlar. Onları tâlim eden, onlara yol gösteren, onları idare, sevk ve murakaba eyyilen işte bu Bakü komünistleridir.

„Zarya Vostoka“ (30. 10. 1933) bu meseleye hasrettiği makalesinde „bu son bahar tâlimi gibi, yaz tâliminin dahi baş tutmadığını“ kaydettikten sonra bu „felaketin“ sebeplerini gösteriyor. Sebepler de muhtasar imiş;

evvelâ, yoklayıcı propagandist komünistler vazifeleri başına gitmemişler imiş; saniyen, yoklanacak komünistler ve namzetler derslere gelmemişlerdir; salisen de, Türk ve ermeni dillerinde komünizmi öğretecek kitaplar ihzar edilmiş imiş...

Hele vazifeleri başına giden propagandist komünistlerin kendileri öğrenmeğe muhtac cahiller imiş...

Azerbaycan komünist firkasının Bakü komitesi tarafından nahiyelere tayin olunan propagandistlerden 84-u davete cevap bile vermeğe lüzum bilmemişler.

Cevap verenlerden ise Cerjinski nahiyesine tayin olunan 43 tâlimatçıdan iş başına ancak 16-si, Orjonikidze nahiyesine gönderilen 45 tâlimatçıdan ancak 3-ü, Stalin mntakasına tayin olunan 35 kişiden ancak 18-i vazife başına gitmiştir.

Azerbaycan amele birlikleri merkez heyeti me'ul âzâlarından Arutyunof, „git“ emrine şöyle cevap vermiş;

— Gitmen! İsterseniz fırka biletinizi

ide ederim, fakat gitmen.

Azerbaycan komünist firkası müstantiklarından Fırfarof:

— Siyasi hazırlığın yoktur, gidemem, demişdir.

Halbuki bu adam komünist firkasının kontrol heyeti müstantik olup, baş hattan uzaklaşanları, muhalifleri, sınıf düşmanına uyanları meydana çıkarıp atmakla meşğuldür.

Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan komünist firkalarının tabii buldukları Ma-verayı Kafkasya ölke komitesi Azerbaycan komünist firkası teşkilâtlarında meydana çıkan bu perişaniyi ve çürüklüğü müzakere ederek, Azerbaycan komünist firkasının baş üzerinden, ve onu hiç hesaba bile katmadan, bütün nahiyeye ve mntaka subelerinin me'ul kâtiplerinin me'ul addettiğini ilan etmiştir. Bu hususta amış olduğu kararında ölke komitesi diyor, ki:

— „Fırka tâlimi her hangi siyasi ve iktisadi teşebbüslerimiz kadar mühim ve me'suliyetlidir. Bu sahadaki me'suliyet başka sahalardaki me'suliyetin aynı olacaktır.

Fırka tâlimi cephesindeki muvaffakiyetten temizlik, petrol v.s. gibi bitüen diğer muvaffakiyetler asılı bulunmamaktadır.”

Bu karar ve ihtar bize Azerbaycan komünist firkasındaki vaziyetini ciddiyetini bütün birarahlıca izah eder.

Ölke komitesi ne gibi tedbir alacaktır? Daha kaç komünist ihraç ve tevkif edilecektir?

Bunların, vaziyetin mahiyeti üzerinde hiç bir tesis icra etmeyeceği ayndır.

Ölke komitesi başında duran Azerbaycan G.P.U.-sunun sabık reisi vokili Lavrenti Be-riya bu inzibatî tedbirlerle yalnız mevcut çürüklüğü tesbit etmektedir.

Onun alacağı inzibatî tedbirlerin bizim için ancak çürüklüğün derinliğini ve genişliğini göstermesini bakımından ehemmiyeti vardır.

Yoksa, artık herkese Azerbaycan'da „Azerbaycan komünist firkası“ adında bir teşkilâtın mevcut olmadığı malumdur.

Gerek ideolojik temel bakımından olsun,

"Han-han,"

- Kaç gün hapsedire bilirim?
- Beş gün!
- Beş gün mü?
- Evet, beş gün!
- Bu nerede yazılmıştır?

Katip yerinden kalkarak duvarda asılı duran kağıda yaklaştı ve parmağı ile "kanun" maddesini gösterdi.

— Daha ne yapa bilirim?

— On beş ruble nakit cezasına hükmede bilirsiniz.

— Başka daha ne yapa bilirim?

— Beş gün mecburi işlerde çalışmaya emrede bilirsiniz.

Bunlar nerede yazılmıştır?

— İşte, burada.

Katip bu maddeleri de gösterdi. Tikezban hala anlamadığı yazılara dikkatle baktıktan sonra, kaşlarını çatıp, yerine oturdu.

— Emrediyorum! . . .

— Dinliyorum!

— Emrediyorum, ki Recep beş gün hapsedilsin! . . . yaz!

— Hazır!

— Emrediyorum, ki Kerbalai Musayip, Meşedi Samet, Hacı Mehdi, Meşedi Süleyman on beş ruble nakit cezasına ve beşer gün su yollarını temizlemeğe mahkûm edilsinler! . . . Yaz!

Baş üstüne.

Katip yazmakla meşgul iken, Tikezban hala portifelinde açtı, içinden kırmızı kağıt üzerinde yazılmış vesikalar çıkardı. Anladığı yazılara seyreklerden, yüzünde neşe gülleri doluyordu. Kağıda duyunca baktıktan sonra бүffüti, geri yerine koydu.

Köy sovyet reisi Tikezban hala kâtipte döndü.

— Yazdın mı?

— Yazdım.

— Emir hemen yerine yetirilmelidir.

Tikezban hala kalktı, gitti . . .

Sovyet muharrirlerinden Büyük Ağa Talıplı'nın bir hikâyesinden aldığımız bu parça, Azerbaycan'da halk içinde çok beğenilen, "Han-han" oyununa" benzemesi itibarile, çok karakteristiktir.

Han-han oyununda da aşağı-yukarı şöyle olur. Şehrin bir mahallesinde eyahut bir köyde, bilhassa iş geceleri, gençler, hatta ihtiyarlar bile, bir intihap ederler ve eline de bir "turna" verirler. Bu onun salıntı asası yerindedir.

Onunla hükmeder, onunla ceza verir. Han milletleri vasıtasile zenginlerden ceb-eder, onları cezaşı nakdiye tutar, oradaki gençlerin eğlenmesi için yemisi fılan aldırır. Bazen bir fakirin havatı temin olur . . .

Azerbaycan tarihinde bu vasiite ile Bakü halıngına sahip olup bir hanedan kuranlar bile olmuşlar.

Bu hâdis Dr. Mirza Abdal Halk Beyin "Evelle henek, ahiri değenek" nam piyendes çok mükemmel tasvir bile edilmiştir.

Han-han oyunlarında ise bir motif var-gereksiz organizasyon cihetinden ve aslı Azerilerin bu teşkilâtla rol ve ehemmiyetleri noktadından olsun, Azerbaycan'da komünizm yerleşmiştir, yoktur.

Muallim komünistler için çarşılar? Komünistler ve komünistliğe namzet olanlar neden tâlim ve ideoloji yoklamasına gelmiyorlar?

İşte, bizim için ve herkes için ehemmiyetli olan mesele budur. Bu, Azerbaycan komünist teşkilâtında, baştan aşağıya kadar, asıl yerlileri merkeze ve merkez emirberlerine karşı, pasif bir mukavemetini, siyasi sabotajını göstermektedir.

Merkez komitede oturanların, şimdiye kadar "Leninizmin esasları" nam komünist alfabesini Türkçeye çevirmemiş olduklarını kaydetmek, bir çok seyler cereyan etmekte olduğunu söylemek demektir. Bu son yöklandan iki yıl evvel, yani 1931-nci yılda, Azerbaycan komünist fırkasının inihal ettiği bir daha meydana çıkmıştı. Bunun asıl sebebi istilâdan evvel Azerbaycan'da kökü, içtimai ve ideolojik dayacağı olmayan bu fırkanın, "Nep" devrinde teşekkül etmiş olması idi. Feodallardan kurtarmak istiyen köylü, küçük emlak sahibi olmak ümidde bu fırkaya girmişti. Fakat küçük mülkiyete tahammül eden "Nep" devri bitip, "kollektivize" devri başlayınca, kızıl feodalların geçmesi olmak istemiyen köylü mukavemeti kölsü ve bu savaş zamanı Azerbaycan komünist fırkasının ekseriyetini teşkil eden köylü, mukavemet eden sınıf-dışlarını iltizam etmişlikti.

Vaziyetin o zamanki vehametini herkes bilir.

İşte müdahale eden Moskva Azerbaycan'daki bütün teşkilâtların heshine, âzalarını esaslı şar-cürüğe tabii tutulmasına ve fırkanın yeniden kurulmasına karar vermiştir. Azerbaycan komünist fırkası birinci neslini o zaman kaybedtiydi.

Stalin'in bizzat müdahale ve teklifi üzerine onun Sovyet Cumhuriyetleri Birliği merkezi komünist heyeti 31 Birinci Teşrin 1931-de Azerbaycan teşkilâtlarını haklarında, direktif ve program mahiyetini haiz bir karar kabul etmişlikti.

Azerbaycan'da komünist teşkilâtının yeni

Azerbaycan'da balık sanayii

"Bakinski Raboçi" (6. 10. 1933) yazıyor: — Azerbaycan'da balık sanayii memleket iktisadiyatında çok büyük bir yer işgal etmektedir. Azerbaycan balıkçılığı cihan havay istihsalının üçte iki kısmını temin eden ve kızıl balık gibi pek kıymetli mahsullar veren bir sanayidir.

Fakat balık tröstünün çok zayıf idaresi ve Azerbaycan Sovyet hükûmetinin itinasızlığı ve ihmali yüzünden bu kadar mühim olan bu saha zeralet denemek derecede bozgun ve perişan bir halde olup 1932 ve 1933 ay programı ikmal edilmemiştir.

İlk bahar planı ancak yüzde 59,9 nisbetinde ikmal edilmiştir. Bakü'dan şimale olan sahillerde, Haçmaz 32%, Yasma 33%, Deveçî 34,3% ikmal edilmiştir.

Balık sanayinin en mühim sahası Bakü'dan cenuba olan sahiller, bilhassa Kür nehri mensaplarıdır. Burada da yıllık plan ancak yüzde 57,3 nisbetinde ikmal edilmiştir.

Umumiyyete 500.000 sentnere yakın balık mukabilinde 215.000 sent. kadar bir şey hasıl olmuştur, ki bu rakam gösterilen nisbeti bile teşkil etmez.

Köy sovyeti reisi Tikezban hala'nın emirlerinde ise sebep bile mevcut değildir. — Fakat bu hikâyenin karakteristiki olması yalnız bunda değildir. Azerbaycan'ın idare edenlerinin cehaletine delalet etmesi itibarile de sayamı dikkattır.

Köy sovyeti, idari teşkilâtın en aşağı vahididir. Bunun en üst makâmı ise Azerbaycan Sovyetleri kurultayı ve onun intihap ettiği daimi "merkezi İeraiye Komitesi"dir. Bu müessesenin başında duran adam devlet reisi, reisicumhur makamındadır.

İşte, bu "devlet reisi" de daima Tikezban hala tipinde, hatırı o seviyede adam olmuştur.

Moskva iş başına daima bu seviyede cahil adamlar koyarak, ellerinin altına "medenî rehberler" ve "mütehassıs kâtipler" vererek Azerbaycan'ın idare ediyor. Bu reislere de, iş üstünde olmayan "rûstembaz"-ın, "yalancı pehivan"-ın gibi atılıp düşüyor; otonomilleri, mandatları, sandalyaları ellerinden çıkmasını ifade, verilen fermalara "akör kovuyorlar". Rolunu bilmiyen bir "kollekçi gözleri" daima süflüdedir. Daima Tikezban hala gibi: — Ben ne yapacağım?

diye soruyorlar. — "Reisicumhurlarımızdan" arabaçı Muhtar Hacıyev de böyle idi, bekeçi Mir-Besir de böyle idi, Ağamalı Oğlu da böyle idi, "çöl-ödar" Dadaş da böyle idi, şimdiki Sultan Mecid de böyledir.

Hepsi Tikezban hala gibi! V. Nuh-Oğlu

baştan kurulmasını emreden bu karar, bütün komünistlerin de yeni baştan fırka tâlimi görevlerini tebliğ etmekte idi.

Cünkü 31. 10. 1931 kararına göre, Azerbaycan komünist fırkası ideoloji itibarile de sukut etmişti. Karada denildiğine göre, fırkaya idare eden baş bile çürümüş, iş göremek yerine gruplaşmalar, muhalefetler, yerli ve rus milliyetçilikleri, birbirli aleyhinde iftira ve buhranlarla meşgul olmuşlar. İki cephe vukula gelmiş:

Türk ve rus cephesi . . . Her grup ötekini hakkını inkâr ediyor . . . Sosyalizm kuruluşu, kolhoz kuruluşu, milliyetçi ve köloçmak unsurlarla savaş, utulmuş, rus-Türk savaş başlanmış.

Bu başta idi. — Ayak ise daha berbattı. Karar "aşığı fırka teşkilâtının sınıf düşmanları eline geçmiş olduğuna, bu yüzden temamlie inihal eylediğini, buna karşı Azerbaycan komünistlerinin mücadele eden istemediklerini" tesbit etmekte idi.

Ona göre baş temizlenince, ayak ise kesilecekti.

O karardan sonra inihal zabıta tedbirler Azerbaycan komünist fırkasının 60%-70% nisbetini kenara attı. Bunların içinde eski rehber kadronun hemen hepsi de mevcuttu. Bir çok "rehberler" yeniden komünizmi öğrenmek için Moskva'ya götürüldüler. Bir çok fırka kursları, fırka mektepleri, gece fırka üniversiteleri, yaz ve kıs yökamları tesis edildi. Bütün bu müesseseler iki yıl durmadı.

Azerbaycan için bir komünist kadrosu yaratılacaktı. Moskva bu komünist kadrosu sayesinde "bütün mahkûm, müstemleke ve yarım müstemleke sarka" poetlar inkılabı bayrağını kabul ettirecekti.

Fakat bu orak-çekicili bayrağın ilk Akdeniz kıyılarına sıcağ Hindistan sahillerinde yellene bilmesi için Sovyetlerin, evvelâ birinci, sonra da ikinci beş yıllık planları muvaffakiyyetle başarması lâzımdı.

Avrupa kapitalistlerinin didişmesinden bilistifade, gene Avrupalıların parası ve mütehassısları sayesinde, Moskva koca bir askeri sanayi yaratıyordu. Azerbaycan bu koca sanayinin ham mal ile yanaacağını ve

Şarkî Türküstan cumhuriyet oldu

İstanbul muhabirimizin en mevsk ve salınyettar muhafilden öğrendiğine göre, Şarkî Türküstan Türkleri Eylül ayı başlarında Aksu şehrinde bir kurultay akte-derek yeni devletin şekli idaresini cumhuriyet olarak ilan etmişlerdir.

Reisicumhurluğa ve baş kamandanlığı Gazi Niyaz Hacim seçilmiştir. Aksu askeri merkez olarak intihap edilmiş, reisicumhur burada oturmaktadır.

İkinci merkez Kaşgar şehridir. Kaşgar'da muhtelif devletlerin siyasi ve ticari mümessilleri oturmakta oldukları için burası ticaret merkezi intihap edilmiştir.

Hariçie nazırlığına Hacı Kasım Han efendi tayin edilmiştir.

Adliye nazırlığına tayin olan 1929-da İstanbul'da bulunmuş Sabit Ahund namında birisidir.

Şarkî Türküstan'ın muhtelif askeri kuvvetleri hep bir araya toplanarak iki kolordu teşkil etmişlerdir. Birinci kolorduya Şerif Han, ikinciyi harbiye nazırı Osman Bey komandı etmektedir.

Erkânî harbiye reisi Ahmet Tevlik efendi namında birisidir.

Kaşgar, Yarkent, Hotan, Köcar, Yeni-Hasar, Maral-Başı ve Aksu temamlie milli hükümet elindedir. Komul ve Urumçı şehrinin dahilinde Çinliler varsa da şehirlerin etrafı milli hükümet kuvvetleri tarafından zabtedilmiştir.

Yeni Türküstan Cumhuriyetinin paraya ve silaha ihtiyacı yoktur. Yalnız askeri ve sivil mütehassısları ihtiyacı hissediyorlar. Şihhiye işlerini tamzım edecek memur-lara asla muhtaz değildir. Orada İngiliz, rus v. n. müfaddan bahsetmek yanlışdır. Şarkî Türküstan'da bütün hareketleri idare eden Türklerin kendileridir. Hiç bir devletten yardım fılan istememiş ve almamışlardır. Rusya ve Hindistan'la ticaret münasebatı başlamıştır.

Kaşgar'da halftada bir olmak üzere "Şarkî Türküstan Hayatı" namında türkçe bir gazete çıkmaya başlamıştır. Gazete, başında merhum İsmail Bey Gasprinski'nin "Dilde, İşde, Fikride birlik" şiarını vaz'etmiştir.

Gazetinin naşiri Maarif ve Diniye nezareti muharriri Kutlug Şevki (Kutlug Hacim) elindedir. Matbaası koğulan İsveç misyonerlerinin matbaasidir.

"Şarkî Türküstan Hayatı" hükümetin emri ve kararnamı, ilmi ve dini yazılar derletmekle olup altıncı sayısında başlıyarak Şarkî Türküstan tarihine dair bir makale silsilesi neşrine şuru etmiştir.

"Yaş Türküstan" refikimizin "Şarkî Türküstan Hayatı" gazetesinin 16. 10. 1933 tarihli 9-nci nüshasından aynen alıp derçettiği malumatı göre: —

"Şerif Han Altay'dan Çoçikcek taraflarına hücumu başlamıştır. Kara Şehirde'ki Torgut Koşut moğolları re-

ren müstemlekelersen ilk safta durandın. Azerbaycan'ın azami surette istismar etmek için her bir muhalefet ve itiraz seslerini amansızca boğmak, memleketin bütün işlerini ruslar elinde temerküz ettirmek lâzım idi.

Azerbaycan köylüsü bir köle vaz'iyetine düşmek, dünyann en zengin kıtası olan yurtdunda, dünyann en çalışan halkı olan Azerbaycanlılar bir lokma ekmek mukabilinde günde 20 saat çalışmalı idiler.

Moskva bu ekmeğe tikinesi daima elinde tutmak için Azerbaycan'da buğday ekimelerini de yasakladı.

Azerbaycan'ın daima Rusya'nın sağmal bir ineği halinde, Rusya'dan asılı bir ham mal deposu şeklinde saklamak için, yerli sanayi yaratılmasına mâni oldu.

Azerbaycan'ın kurtarmak imkânı vermemeğin için onu parçalamaya, milli ve harisi bütünlüğünü bozmağa, on sağlan unsurlarını, en kuvvetli mütefekkir elemanlarını yok etmeğe başlandı.

O, hatta devlet teşkilâtını, zabita kuvvetlerini, fırka kadrosunu, hatta mektep ve maarifi de ruslaştırdı.

İşte, bu iki yıl zarfında, Azerbaycan komünistleri yeni baştan komünizm, leninizm ve stalinizm öğrenmekle meşgul iken, Moskva bu işleri yaptı.

Şimdi Azerbaycan komünistlerinin ne derecede kadar komünistleşmiş olduklarını yökliyorlar.

Fakat, daha temizlik başlamadan, bu iki yıl "tâlim ve terbiyeyin" parlak neticeleri temizliğin ne surette biteceğini bize bildirirdi.

Şeğrendik, ki Azerbaycan komünist fırkasındaki vaziyet "eski haman, eski tastro".

Dedik, ki bu tâlim ve terbiye seferinden ve ideolojik yöklamadan sonra fırkadan temizlik başlayınca, ondan sonra nahiye ve kaza kongreleri, daha sonra da umumi Azerbaycan fırka kurultayı vuku bulmalıdır. Azerbaycan komünist fırkası her yıl umumi kurultayın Haziranada yapar. Bu yıl daha umumi kongre vuku bulunmamıştır. Buna mukabil yalnız "Bakü fırka teşkilâtçıların konferansı" vaki olmuştu.

sicumhur Gazi Niyaz Hacim'a itaatla Şarkî Türküstan cumhuriyetinin himayesine girmişlerdir. Moğol askerleri Şarkî Türküstan ordusu ile beraber memleketle hizmet etmekte . . .

"Yeni Japon Muhibri" refikimizin Birinci Teşrin 25-nde çıkan 11-nci nüshasında okuduğumuza göre:

İki bin yıl bundan evvel Çin malları Şarkî Türküstan'dan geçip Orta Asya, Suriye ve Româya kadar giderdi.

Hali hazırda Prof. Sven Hedin'in riyaseti altında üç işveç, dört çinli, iki moğol mütehassısları son sistem otomobillerle, bu Birinci Teşrinde Nankin'den, Hami vilayetine doğru sefere çıkmışlardır.

Maksatları, Şimali Çin'den Hami'ye varan yolları öğrenmek ve yeni yol inşası için teklifikatı bulunmaktır. Hami'de bir az kaldıktan sonra bu heyet Urumçiy'e gidecek. Tarin nehri boyunca, Çin'den Româ'ya giden tarihi yolları arayacak ve muntakam suvarına yolların teklifik edeceklerdir. Heyet avdetinde Lanju yolu ile Nankin'e dönecektir.

Hali hazırda bunlar Şarkî Türküstan'daki souktan saklanmak için istihzaratla meşgul-durlar; 3.600 mill olan yol için mahrukât hazırlamaktadırlar.

Heyeti teklifi edenlerin birisi topograf, birisi resim alan, birisi de otomobil mütehassısidir.

Çinlilerin birisi heyeti ilmiye mütehassısı, diğeri de rehberdir. Seyahat ve teklifikat 8 ay sürecekdir.

Yeni bir mecmua

Tiliş gazeteleri Birinci Teşrinde itibaren "Edebi Mavera'yı Kafkasya" adında rusca bir mecmua intişara başlıyacağını haber veriyorlar. Mecmuada Azerbaycan'dan: —

Cafer Cabarlı, Nezerli, Süleyman Rüstem, gürcü, ermeni ve ruslar da ise: —

Gudiyavitsi, Çgeni, Muşiyev, Lorkipandev, Radiani, Tabidze, Sengelaya, Dabagen, Dudaçayev, Sarayan, Çarents, Çubar, Çauski iştirak edeceklerdir.

Bunlar yeni bölgecik mecmuamızın tahir heyetini teşkil edeceklerdir. Şayanı dikkat sarıtsard, ki geçen nüshamızda, "Medeniyyet cephesinde" adı yazımızda kaydolmuştuğuş vechile, Ruben'in raporından öğrendiğimiz Azerbaycan'da edebiyat mecmualarının tatili faaliyet etmiş olduklardır.

Moskva, bir taraftan yerli dilderleki edebiyat mecmualarının birer-birer kapatmak için tahsisatlarını keserken, diğar taraftan da rusca mecmua çıkarmak için 16 kişilik bir tahir heyeti yapıyor.

Bu çok manidardır. Değil, ki yalnız "Bakü komünistlerinin konferansı" olduğu ve Azerbaycan kazarlerinin bu hareketle uzak kaldığı için, bu konferansın Bakü komünistlerinden de ancak teşkilât şubeleri müdürlerinin ihtiva etmesi itibarile dahi . . .

Çıkarcamız netice nedir? Azerbaycan komünist fırkasının inihal ettiği mi? —

Hayır! Gereek organizasyon, gerekse ideoloji itibarile sukut emiş olduğu resmen teyis olunan fırkann yeniden teşekkül etmediği . . .

Evvel, Azerbaycan'da Azerbaycan komünist fırkası yoktur, olmamıştır ve olamaz. Çünkü Azerbaycan'da rus mülkiğinin mahsulü olan komünizme zemin mevcut değildir.

Hürriyet, milliyet ve istiklal düşüğü olan mülkiyete Azerbaycan halkına, "Leninizm esasları", Stalinizmin ne bileyim neteri gibi safasatlar yabancdır. "Zarya Vostoka" bu iki yıla yekün vuran baş makalesinde en büyük muvaffakiyet olarak P.M.T.S.leri, onun yandıkkı siyasi bürolar, pamuk ve petrol istihsalindeki muvaffakiyetleri saymakla iktifa ediyor.

Daha neyi sayısın? Bu iki yıl zarfında Bakü teşkilâtında çıkan "grupçuluk" ile "Atamançılığ", "Teymur Aliyev muhalefeti", merkez komitede delafta vaki olan ihraç ve temizlikleri, kaza ve nahiye teşkilâtlarında yılda üç-dört kâtabin tevkiif ve ihracını, nihayet şimdiye kadar bir Azerbaycan komünistinin "Azerbaycan komünist teşkilâtı" başında duracak kadar "komünistleşmediğini" sayacak değil ya . . .

Evvel, Moskva'nın bu iki yılda iktisadi istismar sahasında muvaffakiyeti büyüktür. En azı 30.000.000 (otuz milyon) ton petrol götürmüştür. Fakat bunun sebebi: Azerbaycan komünist fırkasının Ruben, Gulbis ve Kudryavitsf tarafından, murakaba ve tetfiş işlerini Bogdanov, petrol işlerini Barinov, G.P.U.-nun ise Arba tarafların idare edilmesinde, memleketle rus isgal ordusunun her tarafı doldurmakta olmasında aramalıdır.

Mirza-Bala

Azerbaycan'da

Neft ambarları

Komünist fırkasının Mavereyi Kafkasya öfke komitesi kararile bu önumtüzdeki yıl zarfında Bakü'nün Büyük-Sor mahalında 225.000 tonluk 13 numaralı neft ambarı (petrol deposu) inşası ikmal edilecek, mevcut 12 ambarın her birinin hacmi 150.000 ton çökalecek, Puta ile Pir-Allah (simdi Petrol) adında dahi her biri 75.000 ton artol tuta bilen iki ambar yapılacak.

San'at hayatı

„Pravda“ gazetesinin yazdığına göre, Moskva'da Azerbaycan ressamları tarafından bir sergi açılmıştır. Sergide eserleri teşhir edilen ressamlardan Azim-zade, Hacı-zade, Tağı-zade (hanım), Resul-zade (hanım), Hasan-zade, Selam-zade, Misautova (hanım), ve Mangasarof kaydedilmektedir. Tağı-zade'nin „Milli kıyafetle bir Türk kadını“ tablosu, Hasan-zade'nin feodalite devrini tasvir eden eserleri, Azim-zade ile Hacı-zade'nin grafik eserleri, Mangasarof'un „Ölüm“, „Tahsil“, „Pamuk“ gibi tabloları takdir edilmiştir.

Beden terbiyesi günü

Birinci Teşrin ayının 12-nde Bakü'de beden terbiyesi günü tertip edilmiştir. Kızıl-erkebi beden terbiyesi meşgul 41.000 adam resmikeçiy yaptılar. Kesimkeçi Azerbaycan komünist fırkası reisi Rusviç komitesi reisi Ruben, Bakü komitesi reisi Gurviç ve Rahmano, komiserler heyeti reisi Bağirof, Kafkasya kızıl ordusu baş komandanı Smolin, Hazer denizi donanması komandanı Kireyef, kızıl ordu siyasi subesi müdürü Şifres, Azerbaycan G.P.U.-su reisi Arba, Azerbaycan petrol komitesi reisi Barinof kabul etmişlerdir.

Nümayiş „sosyalizm vatannı müdafaa“ şırtı altında cereyan etmiştir.

Bakü'nün müdafaaası

Bakü gazetelerinde okuduğuna göre, Bakü'yü hava hücumundan korumak için tedbirler yapılmıştır. Muhayyel düşman tayyareleri Bakü'ya hücum etmiş, zehirli gaz ve bombalar yağdırmış, Sovyet tayyareleri taarruza karşı müdafaaada bulunmuşlar. Ahali, verilen işaret üzerine evlerine kapanmış ve maskalarla girmişlerdir.

Tevkifer

„Bakinski Raboci“ (15. 10. 1933) yazarlar: Sabir-Abat nahiyesinde kolhozlar dağıtan yedi „sınıt düşmanı kolomak“ tevkif edilmiştir. Kolomakları himaye eden komünist fırkası teşkilatının mesul kâtibi Muharemov ve Kalakain, göç soyvet reisi Babayef, Makine-Traktor istasyonları reisi Abasof fırkadan ve vazifeden ihraç edilecek tahti meş'uliyete alınmışlardır.

Lök Batan-Mikoyan

Azerbaycan'ın yeni petrol ocakları muntakalarından maruf Lök-Batan, „Mikoyan“ namile tesmiye edilmiştir. Mikoyan ermeni komünistlerinden olup halihazırda Moskva'da komiserdir. Vaktile Azerbaycan istiklalı aleyhine çalıştığı için Milli Azerbaycan Hükümeti tarafından memleketten sürülmüştü.

Azerbaycan'da 16-nci asır medeniyeti

Tiflis'te çıkan türkçe „Yeni Kent“ gazetesi (12. 11. 1933) yazar:

Sovyetler Birliğinin ilim akademisi tarafından tertip edilen hatıraiyat heyeti Azerbaycan'ın Nahçıvan vilayetine orta asırlara ait yüksek kıymetli hazin mihim eserler bulmuşlar. Heyet Nahçıvan vilayetine bu vakta kadar kimseye belli olmayan marjanz ve çingö maddenleri dahi keşfetmişler. Taze-Kent mahallinde çini çamurları toplamış, 16-nci asırda Nahçıvan'da cam (şişe) imalatının çok inkişaf etmiş olduğu anlaşmıştır. Cam imalatının merkezi Kızı-Kışe imiştir. Burada cam fabrikasının enkazı meydana çıkmıştır. Culla nahiyesinde Venent köyünde dahi cam fabrikasının bakiyatı keşfedilmiştir. 16-nci asırda Culla nahiyesinde ve Culla'nın kendisinde çini kaplar imal edildiği tesbit edilmiştir. Bu kaplar o zaman Avrupa'ya dahi ihraç ediliyordu.

Maldm olduğu izre, Azerbaycan'da maddi medeniyetin yüksekliği gösteren bu devir Azerbaycan edebiyatının dahi altın devri idi. Habibi, Fizuli, Hatayi, bu devirde yetişmişler.

Bu devir Azerbaycan Türkmenlerinden Ak-Koyunlu sülalesinin sonu, gene Türkmen olan Selevilerin hakimiyete başladıkları devir idi.

„Muallim dik-kat merkezinde“

„Bakinski Raboci“ gazetesi mektep ve maarif işlerine hasrettiği baş makalelerinden birinde (Nr. 205 yıl 1933) diyor, ki:

— Maarif şubelerine kat'î bir emirle,

Kızılıların raporu

Oktober inkilabının 16-nci yıl dönümü münasebetile Bakü'de rusca inşiar eden „Bakinski Raboci“ gazetesi 7 İkinci Teşrin nushasında „Oktober, Azerbaycan edebiyatında“, „Şekilce milli, mahiyettece sosyalistik mecnuneytük müesseser“ başlıklarında bir edebiyat sahıtası açmıştır.

Türkçe „Komünist“ gazetesinin de aynı gencet çıkan nushasında öyie sahıta vardır. Fakat aralarında büyük fark var. Mesela, ruscada Azerbaycan yazıcılarının müşterek unuzalarını taşıyan bir rapor var, ki türkçe unutulmuştur. veyahut, unutulmamış, rapor Moskva'ya verildiği için yalnız rusca nesirle iktua eummuş.

Kaporonun demagojik bir yanlış var, diyor, ki:

— „Bizim büyük ölkemizde yaşamak, yaratmak ve çarpışmak ne kadar hoştur!“

Unun altında ise:

— „Azerbaycan yazıcılarının Oktober raporu...“

İmzalar klişedir, zorla okunuyor, otuz- kırk tane dir.

Fakat gene C. Cabarlı ile Hüseyin Sadık'ın türkçe, Hakverdi ile Selman Mümtaz'ın, nedense, rusca imzalarını okumaktan müşkülât kekilmez.

Rapor komünist mahabularına hamdüsenadan ve arzubüdiyetten sonra „bütün kuvvetlerini sosyalizm hizmetine ve burjuva ideolojisiile savaş emrine verdiklerini“ kaydediyor. Fakat, bu kararlarını, Moskva'nın değil, bizim, müsavatçıların bilmesi icap ettiğini arzu ediyorlar. Raporda aynen şöyle deniliyor:

— „Eski Azerbaycan yazıcılarından Hüseyin Cavit ve Cafer Cabarlı gibilerin komünistler tarafına geçmediklerini iddia ediyor duran emperyalizm ajan müsavatçıları, koy bunu iyi bil-sinler...“

Peki, bunu iyi bildik.

Siz komünistler de bunları iyi biliniz:

1. Hüseyin Cavit, Cafer Cabarlı ve Hüseyin Sadıktan başka maruf sair ve ediplerden kimsenin size inşiaş etmediğini siz kendiniz yazdınız.

2. Raporunuz altında isimleri geçen-

lerden başka kimsenin imzaları mevcut olmadığı gibi yeni „proletar şairlerinden“ de en marutlarının adları yoktur.

3. İntisap edenlerin, hatta Süleyman Küstem gibi, „proletar edebiyat“ piyonerinin bile, daha yetimsediklerini ve „Lenin yuundan sapaakta olduklarını“, başızın ağası Kuben „Yıldız“ Eylül nutkunda remsen söyledi.

Nezeri, türkçe „Komünist“ gazetesinin aynı „bayram“ nushasında diyor, ki:

— „Özrükemli yazıcılarımızdan Hüseyin Gavit bu yıl sahnezme verdiği „Siyavuş“ eserini, müellifin, proletar-yatın karşısında duran meselelere doğru ileri atılan bir adım daha saymak olur. Cavit daha hakiki hayat ve yaşayışımızı tasvirinden uzaktır...“

Aynı fikirler başkaları hakkında da söylenmektedir.

Cafer aneak „Yaşar“ ile bir az kolhozlaşmıştır.

Hüseyin Sadıkın yeni bir mektep kitabındaki eserleri, Celil Mehmet Kulu-zade'nin „Posta kutusu“ ile beraber „sebeste atılmıştır.“

Bu, „daha olmamıştır“, „bir adım daha yaklaşmıştır“, „burjuva nufuzuna kapılmıştır“, „sapağa başlamıştır“ gibi tabirler neyi ifade eder?

Bütün bunlar o demekti, ki „proletar cemiyetleri“ inşiap, mecburiyetleri altında raporlar imzalamak başka, „şekilce milli, mahiyettece sosyalistik“ olmak tam başkadır.

„Şekilce milliliğe“ herkes taraftar, herkes bu hususta millidir. Fakat „mahiyettece sosyalistik“ olmaya Rüstem bile yaklaşmamıştır.

Çünkü „milli“ ve „sosyalizm“ birbirini inkâr eden esaslardır.

„Şekilce milli“ olan „mahiyettece“ de milli olmalıdır. Mahiyetü gayri milli bir kültürün şeklen milli kalması imkansıdır.

„Sosyalizm mahiyetli“ bir kültürün şekli haricisi, Sovyetler şerâtilinde „rus“ olacaktır. Bunun bariiz alametleri artık görülmeye başlamıştır.

Muhacirler arasında

Ayaz Bey Japonya'da

„Yeni Milli Yol“ refikimizin mühterem baş muharriri ve Editör-Ural Türkierinin insial hareketi başısı Ayaz İbnaki beyendene Birinci Teşrinin 16-nda 10kyo'ya varit olmuş, 10kyo'da yaşayan Türkler tarafından nurmetile karşılanmış.

10kyo Türkleri, gerek Ayaz Beyin, gerekse ondan bir kaç gün evvel oraya gelen Abdul Keşit İbrahim etendinin şerâtilerine büyük ziyatetler tertip etmişlerdir.

İlk ziyatet İkinci Teşrinin 5-nde vaki olmuştu. Ziyatette bütün 10kyo Türkleri, Japonya ekaıırı, mebusalar ve profesörler iştirak etmişler. Mecis, Kur'an kıraatından sonra, 10kyo mektebi islamiyesi talebsinin Japonya milli marşı ile açılmıştır.

10kyo Türklerinin cemiyetleri tarafından Tokyo imami msatırlarına göz gelmiş demiş ve bu münasebetle söylediği nutkunda Ayaz Beyle Abdul Keşit etendiyi tanıtmıştır.

Ondan sonra veliler namına Veli Abdullah, mektep namına Kukiye Tota-han, hanımlardan Sara hanım, gençlerden Abdullah Bey, Abdul Keşit etendi nutukları irat etmişlerdir.

Onlardan sonra Ayaz Bey Rusya Türklerinin tarihleri, bugünkü vaziyetleri ve Türk Japon münasebatı hakkında uzun bir nutuk irat etmiştir.

Japon misatirlerinden Japonya âli şura âzası Kamata ve lıyefsof doktor İnoyi tebir nutukları söylemişlerdir.

Kamata cenapları: medeniyet, garp ve şark medeniyeti diye ikiye ayırmann doğru olmadığını, medeniyetin bir bütün olduğunu ve Asya'dan çıktığını, hatta medenî-limânların bu medeniyete büyük hizmetler ettiklerini tarihi misal ve delillerle kaydetmiş ve Japon-Islam dostluğunun bu medeniyetin ihyasına sebep olacağını ilâve etmiştir.

Doktor İnoyi Asya'nın hazırki medeniyetini manevi medeniyet, Avrupa'nınkini

mektepe emlakının imhasına karşı tedbir alınması bildirilmektedir.

Mektep binası işleri de berbatır.

Plan üzerine inşası tasavvur olunan 121 yeni binadan ancak 12-si tamam olmuş. Bakü'de inşa edilen yeni mektep binelerinden hiç biri bitmemiştir. Mektep binalerinin tahliyesi hakkındaki emirleri dinleyen yoktur. Göçay'da 7 mektep, Ali-Bayramlı'daki mekteplerin bir kısmı hususi müesseseler tarafından işgal edilmiştir. Bakü'de hususi adamlar tarafından işgal edilmekte olan 237 mektep

ise maddi medeniyet diye tasvir ettikten sonra, Avrupa'ların manevi medeniyetini bozduklarını, bunu bozan da bolşevizm olduğunu, materyalizmin türlü şekillerde meydana çıkması Marksizmden geldiğini söylemiş, istikbal, medeniyeti mahiyette ve işlik esası üzerine kurmak için manen yaklaşmak lâzım olduğunu ilâve etmiştir.

Nutuklardan sonra orkestra milli Türk havaları çalmış ve mektep talebsi şarkiler söylemişler.

İkinci Teşrinin 11-nde mektebi islamiye talebsi tarafından milli bir gece tertip edilmiş ve Ayaz Beyin en meşhur eserlerinden „Zülüha“ piyesini çok muvaffakiyetle temsil etmişlerdir.

Yakin Şark'ta

Aldığımız malûmata göre, Suriye'de yaşayan Şimali Kafkasyalılar (Çerkesler) Cemiyeti Akvam'a müracaat ederek, Suriye'nin istiklalına dair Fransa ile Suriye arasında muahede aktedirdiklerini Şimali Kafkasya ilların ekalliyet haklarını haziz olduğunu dahi kaydedildiklerini rica etmişlerdir. Suriye'de yaşayan 50.000-ni mütecaviz Şimali Kafkasyalılar bu suretle milli hususiyet ve vârlıklarının emniyet altına alınmasını düşünmektedirler.

Hali hazırda Suriye'de tedrisat ancak arapça olduğu için Şimali Kafkasyalılar ekalliyet hakkından mahrum bulunuyorlar.

Mancuko'da Gürcüler

Mancurya'da inşiar eden „Harbin Ahbarı“ gazetesinin „Kafkasyalılar şahidesinde“ okuduğumuzu göre, Mancurya'da yaşayan gürcüler milli cemiyetlerinin 25 yılınığın tes'dide hazırlanıyorlar.

Bayram, 14 İkinci Kânun 1934-de vuku-bulacak, „Gürcü hers günü“ yapılacak. Mancurya'daki gürcü cemiyetinin hususi bir kütüphanesi ve Gürcüstan lisanı, tarih ve coğrafyasını öğrenmek için hususi kursları, kadınlara ve evdarlığa dair ayrıca dernekleri dahi vardır.

tep binasının ancak 37 odasını tahliye ettire bilmişiz. Bu vaziyet içerisinde üç nöbedeki tedrisin iki nöbeye indirilmesi imkansı olacaktır.

Muallim, mektep içerisinde baş şahsiyetler. O, bizim dikkat merkezimiz olmalıdır. Halbuki şimdiki kadar muallime ehemmiyet veren yoktur. Muallimlerin maşaları verilmiyor. Gence gibi bir merkezde muallimler yemek yemeğe loganta ve yatmağa yer bulamıyorlar. Hatta Bakü'de bile muallimlere nisbeten inşafsız muameleler vardır...“

Azerbaycan hakkında konferanslar

Dr. Mir Yakup Beyin konferansı

Milli Azerbaycan davasının çalışanlarından arkadaşımız Dr. Mir Yakup Bey tarafından, bugünlerde, Paris'te bulunan „Kafkasya'yı Öğrenme Cemiyeti“ tarafından tertip olunan bir toplantıda „Klasik Azerbaycan edebiyatı“ hakkında bir konferans verilmiştir. Bilhassa kendisi de şair bulunan, Şah İsmail Selevi devrinde yetişen Hatiki ile Fizuli ve onların eserleri üzerinde duran natik Azerbaycan edebiyatının bu devre ve bu devr ustalarına ait parçalarından tercümeler vermek suretile hazır olan encebi ve Kafkasyalı dinleyenler üzerinde pek büyük bir tesir bırakarak takdir kazanmıştır.

Dr. Mamit Halil Beyin konferansı

Azerbaycan hakkında olarak diğer bir konferans Münih'te, üniversite salonunda, verilmiştir. Geçen ay başında „Münih Azerbaycan İstiklal Komitesi“ reisi Dr. Mamit Halil Bey tarafından verilen bu konferans Almanya'nın maruf „Bund der Asienkämpfer“ — (Harbiumunde Asya cepherlerinde harbe iştirak edenleri cemiyetler) teşkilâtı tertip etmiştir. Dr. H. Halil Bey Azerbaycan'ın maddi, medeni ve harbi inkişafına, bilhassa meclisimiz siyasi tarihi hakkında etrallı maumet vermiş ve dinleyenler üzerinde derin bir tesir vucude getirmiştir.

Konferansın muvaffakiyetle geçmesi hakkında Münih matbuat organları çok iyi mütalaatta bulunarak, o cümleden „Völkische Beobachter“ gazetesi (2. 12. 1933) konferansa dair yazdığı güzel bir tenkitte aynen şunları dahi yazmaktadır:

— „Azerbaycan bütün Şark'ın yegâne bir öikesidir, ki opera, şerh ve dramatile meşnurdur ve bunlar ise cümle seyircileri ile dolu olan tıyatro-larda temsi edildiler. Bu memleketin halkı rus meclisimize karşı yüz senede devam eden kanlı bir mücadele yürüttü. Burası, ruslarla yirtülen harpler esasında düğmana karşı son kişisine kadar mukavemet gösteren bir memlekettir.“

Gene de Münih'te olarak Azerbaycan hakkında Dr. Halil Bey diğer bir konferans vermiştir. Bu konferans ise Münih'te tabiside bulunan Türkiye Türk İctisadi Cemiyeti teşebbüsüne vukubulmuştur. Dr. H. Halil beyin bu konferansı dahi genç Türkiye karşılarımız üzerinde derin bir tesir icra etmiş ve konferansın bilhassa memleketimizin bolşevikler istilası devrine ait kısmi samim tarafından büyük bir aiake ile karşılanmıştır.

Dr. Tn. A. Altıvater'in konferansı

Eski Alman vaterlerimizden bulunan Dr. Th. A. Altıvater, geçen ay Berlin'de „Nationalsozialistische Vortragsgesellschaft“ — Nasyonalsosyalist Konferans Cemiyeti'nde Mavereyi Kafkasya'da 1918—1919 senelerinde cereyan eden siyasi hadiseler hakkında bir konferans vererek, Alman ordusunun Gürcüstan'da bulundığı devirlerdeki hadisatı etrallı surette tasvir ettikten sonra, Kiyev yahudisi şarlatan Leo Nussenbaum'un „İssad bey“ adı altında neşrettiği „Şark'ta petrol ve kan“ paskvilini muhteviyatı baştan sona kadar yalan, böhnan ve rezaleten ibaret olduğunu kaydetmiştir.

Dr. Altıvater Kafkasya Cumhuriyetlerinden Azerbaycan'la Gürcüstan'ın istiklale lâyük olduklarını bizzat yakından ettiği müşahedelerle isbat ederek, Ermenistan hakkında ise bu cumhuriyetin doğduğunu dahi itibaren her iki komşularına karşı da luma mütecaviz ve muhasım bir vaziyette bulunduklarını kaydetmiş, bolşevik ve Ermeni tecavüzlerinden öünüt almak için Alman ordusuna kıtaatının Gürcü ordusile beraber Ermeniler ve bolşeviklerle harp ettiklerini hatırlatmıştır.

Refiklerimizi tebrik

Yeni yılın girmesi üzerine refiklerimizden „Yeni Milli Yol“, „Emel Mecmuası“ ve „Yaş Türkistan“ mecmuaları birer yaş daha ilerlemişlerdir.

Kardeş Edit-Üral'ın istiklale çalışan „Yeni Milli Yol“ altı yaşına, kardeş Kurim'ın istiklal bayrağını taşıyan „Emel Mecmuası“ beş yaşına, kardeş Türkistan'ın milli kuruluşu için gürşen „Yaş Türkistan“ de beş yaşına başlamışlardır. Refiklerimizi bu münasebetle tebrik eder ve candan muvaffakiyetler dileriz.

Chfredratoren und Verleger: M. E. Resul-zade

Verantwortlicher Redakteur: Hilal Münchi

Berlin-Charlottenburg.

Druck: A. Wesemann, Berlin S.W.11, Stresemannstrasse 72